

*Pościg transgraniczny
jako szczególna forma działania
Policji w świetle przepisów
Konwencji Wykonawczej do Układu
z Schengen a standardy prawne
Europejskiej Konwencji
Praw Człowieka*

Abstract. *The cross-border pursuit is a particular form of police cooperation within the Schengen System.* Keeping such a pursuit by police officers must meet certain conditions listed in the Convention.

However, In order to properly include the problem of hot pursuit, it is necessary to compare solutions of the European Union with the standards of the European Convention on Human Rights.

Existing standards of the European Convention on Human Rights, together with achievements of the European Court of Human Rights let avoid a situation in which the pursuing officers could violate the fundamental rights recognized by all states of the Council of Europe as a minimum standard of human protection.

1) Małgorzata Andrzejczak – Świątek, Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Administracji, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie.

Większość publikacji dotyczących pościgu transgranicznego w kontekście szczególnej formy współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej skupia się przede wszystkim na warunkach prowadzenia takiego pościgu, bez próby rozstrzygnięcia, jaka jest przyczyna wprowadzenia dość istotnych ograniczeń w odniesieniu do uprawnień funkcjonariuszy prowadzących pościg.

Autorka niniejszego referatu zauważa, iż koniecznym jest ujęcie instytucji pościgu transgranicznego i rozwiązań przyjętych w Konwencji Wykonawczej z Schengen z punktu widzenia ich korelacji z systemem praw człowieka, zwłaszcza standardów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Z punktu widzenia rzeczywistej i pełnej potrzeby ochrony praw człowieka koniecznym jest, ażeby rozwiązania prawne Unii Europejskiej odzwierciedlały standardy międzynarodowe, w razie potrzeby uszczegółowiając je, natomiast niedopuszczalnym jest tworzenie konkurencyjnych rozwiązań prawnych w zupełnym oderwaniu od umów międzynarodowych ratyfikowanych przez państwo. Należy bowiem mieć świadomość, że unijny porządek prawny nie funkcjonuje w oderwaniu od systemu międzynarodowego. Pozorna nawet sprzeczność pomiędzy normami prawa międzynarodowego, a uregulowaniami unijnymi stanowi realne zagrożenie w realizowaniu pełnej ochrony pod kątem gwarancji praw podstawowych.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na istotną, z punktu widzenia hierarchii źródeł prawa, kwestię dotyczącą odróżnienia norm prawa unijnego od wiążących Polskę umów międzynarodowych. Koniecznym jest bowiem odrębne ujęcie pojęć: „prawo międzynarodowe” oraz „prawo Unii Europejskiej”. Mimo iż prawo Unii Europejskiej ma charakter ponadnarodowy, nie wykazuje ono klasycznych cech prawa międzynarodowego (takich, jak np. brak hierarchii źródeł prawa, suwerenna wola państwa na implementację instrumentu prawnego, brak bezpośredniego obowiązywania aktów prawa międzynarodowego).

Prawo Unii Europejskiej jest odrębną gałęzią prawa, jest to zbiór norm tworzonych w ramach podmiotu, jakim jest Unia Europejska, i jako specyficzny system prawny charakteryzuje się szczególnymi cechami.

W kontekście hierarchii źródeł prawa istotną rolę pełni zasada supremacji (pierwszeństwa) prawa unijnego nad prawem krajowym państw członkowskich. Reguluje ona postępowanie w okolicznościach, w których dochodzi do konfliktu między normą prawa krajowego, a przepisem unijnym. W takich sytuacjach przepis unijny ma pierwszeństwo przed normą krajową².

W orzeczeniu z 1964 roku w sprawie *Costa v. ENEL*, proklamując zasadę autonomii oraz zasadę pierwszeństwa, Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, iż wychodząc ze wspólnotowego punktu widzenia, na pierwszym planie pojawia się konieczność zapewnienia jednolitego obowiązywania i prze-

2) M. Witkowska, *Zasady funkcjonowania Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 199.

strzegania wszystkich norm prawa wspólnotowego (obecnie unijnego) oraz zapewnienia im pełnej efektywności na terytorium całej Unii³.

Art. F 2 Traktatu ustanawiającego Unię Europejską z 7 lutego 1992 r. wyraźnie stwierdza: „Unia szanuje prawa podmiotowe tak, jak są one zagwarantowane przez Europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności podpisaną w Rzymie 4 listopada 1950 r. oraz jak wynikają one ze wspólnych tradycji konstytucyjnych państw-członków, jako zasady ogólne prawa wspólnotowego.”⁴

Traktat Lizboński potwierdził miejsce Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w systemie prawa Unii Europejskiej, stanowiąc z jednej strony w art. 1 a, iż „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwu Członkowskiemu w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn”, z drugiej strony natomiast proklamując w art. 6 podstawę prawną do przystąpienia Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji⁵. Co więcej, na mocy art. 6 ust. 3 Traktatu „prawa podstawowe, zagwarantowane w Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych Państwu Członkowskiemu, stanowią część prawa Unii jako zasady ogólne prawa”⁶.

Podkreślenia wymaga bezspornie specyficzny status funkcjonariusza policji jako podmiotu międzynarodowych praw człowieka. Mamy tu do czynienia bowiem z pewną dychotomią: przede wszystkim funkcjonariusz policji jako każda osoba korzysta ze wszystkich praw i wolności człowieka, jest zatem beneficjentem praw zawartych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Może stać się zatem potencjalną ofiarą naruszeń praw człowieka. Z drugiej strony podmiotowość funkcjonariusza policji jest determinowana przez wertykalny charakter praw człowieka. W tym znaczeniu funkcjonariusz policji występuje w roli „państwa” i jako gwarant praw człowieka winien stać na ich straży.

Należy zważyć, iż policjant wówczas stoi na straży praw (także praw człowieka) i porządku publicznego, gdy unika wykroczenia, także w sytuacjach trudnych, poza granice upoważnienia ustawowego⁷. System Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jest w istocie w tym względzie wyra-

3) Tekst orzeczenia dostępny w wersji elektronicznej na stronie: <http://www.curia.europa.eu/pl/content/juris/index.htm>.

4) B. Gronowska, T. Jasudowicz, C. Mik, tekst dokumentu [w:] *Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe*, Toruń 1996, s. 293 i nast.

5) Tekst dokumentu [w:] *System Informacji Prawnej Legali*.

6) Tamże.

7) *Podobny pogląd prezentuje Cees de Rover [w:] Służyć i chronić. Prawa człowieka i prawo humanitarne dla policji i sił bezpieczeństwa państwa*, Legionowo 2002.

finowany, o czym niewątpliwie świadczy „żywa i dynamiczna” (jak ujął to T. Jasudowicz)⁸, jednakże jednolita i konsekwentna, treść orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Niejednokrotnie Trybunał stał na stanowisku, iż dopuszczalne wyjątki *ex definitione*⁹ zawarte w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka winny być interpretowane wąsko, a tym samym powinny zostać ograniczone do „wykonywania” przedmiotowych praw. Wszelkie unormowania Konwencji zawierające listę dopuszczalności podstaw ingerencji władzy państwowej w chronione prawo lub wolność należy interpretować w sposób ścisły¹⁰. Ograniczenia nie mogą naruszać samej istoty prawa¹¹.

Z powyższego wynika bezpośrednio, iż przepisy aktów prawnych Unii Europejskiej muszą uwzględniać standardy minimalne Rady Europy, podwyższając ewentualnie standard ochrony.

1 maja 1999 r. *acquis* Schengen włączono w ramy prawne i instytucjonalne Unii Europejskiej. W zasadzie oznaczało to sfinalizowanie etapu prawno-międzynarodowego aspektu współpracy podejmowanej na mocy Układu z Schengen i Konwencji Wykonawczej Zakres *acquis* Schengen został sformułowany w tzw. Protokole Schengen załączonym do traktatu amsterdamskiego i obejmuje on przede wszystkim Układ z Schengen z roku 1985, Konwencję Wykonawczą do Układu z Schengen z roku 1990 oraz protokoły przystąpienia i porozumień, decyzje i deklaracje Komitetu Wykonawczego¹². Pod pojęciem *acquis* Schengen należy rozumieć przede wszystkim całość instrumentów prawnych dotyczących zniesienia kontroli na granicach państwowych pomiędzy państwami członkowskimi UE. W uproszczeniu można by uznać, iż są to wszelkie uregulowania przyjęte w sprawie współpracy policyjnej w ramach Schengen¹³.

Postanowienia zawarte w Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen w istocie stały się przełomem we współpracy transgranicznej państw członkowskich Unii Europejskiej. W KWS przewidziano nowe formy prowadzenia współpracy transgranicznej, w tym w art. 41 okre-

8) T. Jasudowicz, *Granice korzystania z praw człowieka – rozwiązania Konstytucji RP na tle standardów europejskich* [w:] *Konstytucja RP z 1997 r. a członkostwo Polski w Unii Europejskiej*, (red.). C. Mik, Toruń 1999, s. 33.

9) Charakter wyjątków *ex definitione* został precyzyjnie i szeroko sformułowany przez Tadeusza Jasudowicza. Jego zdaniem chodzi tu o „formuły, w których się bądź to ustala, że jakieś określenie substancji chronionej na dany zakres się nie rozciąga, bądź, że pewne przypadki – wbrew pozorom – nie są traktowane jako naruszenie owej substancji chronionej, bądź też że w pewnym zakresie uznaje się traktatowo tytuł państwa strony do stosowania pewnych ograniczeń w korzystaniu z danego prawa albo pewnych warunków, od których korzystanie z tego prawa mogłoby być przez państwo uzależnione”, [Zob.] T. Jasudowicz, op. cit., s.36.

10) Zob. Ciula p-ko Włochom 22 lutego 1989 roku, Seria A, nr 148, s. 18, §41; Adam Włoch p-ko Polsce z dnia 19 października 2000 roku, Wybór orzecznictwa organów EKPC, nr 4-5, Warszawa 2001, s. 127.

11) Zob. m.in. Demir i Baykara p-ko Turcji, nr 34503/97, 12 listopada 2008, System Informacji Prawnej Lex nr 465219.

12) Dz. Urz. WE z 1999 r., L 119; Dz. Urz. WE z 1999 r., L 176.

13) Zob. J. Banach, *Trzeci filar Unii Europejskiej – współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych* [w:] L. Bogunia, *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. 6, Wrocław 2000.

ślono zasady i warunki prowadzenia pościgu transgranicznego. Operacja pościgu podlega bardzo rygorystycznym warunkom i precyzyjnym uzgodnieniom. Niektóre z nich mają charakter ogólny, inne są indywidualne dla każdego państwa i zostały zgłoszone w deklaracjach jednostronnych.

Podręcznik operacji transgranicznych opracowany w Brukseli w dniu 14 grudnia 2009 r. przez Radę Unii Europejskiej¹⁴ definiuje pościg transgraniczny jako „pościg osób, które są podejrzane o popełnienie przestępstwa określonego rodzaju lub zostały przyłapane w trakcie popełniania takiego przestępstwa i przekroczyły granicę innego państwa członkowskiego”¹⁵.

Mówiąc o transgraniczności działań policji, musimy mieć świadomość, iż podjęcie pościgu na terytorium innego państwa może godzić w sferę jego suwerenności. Z punktu widzenia ochrony owej suwerenności konieczne jest zapobieżenie sytuacji, kiedy wbrew woli danego państwa na jego terenie będzie odbywał się pościg.

Oczywistym jest, że pościg transgraniczny (*hot pursuit*) ma charakter nagły, nieprzewidywany i nie zawsze istnieje możliwość uzyskania w stosownym czasie zgody państwa, na którego terenie pościg ma być prowadzony.

Zgodnie z art. 41 ust. 1 KWS „Funkcjonariusze jednej z umawiających się Stron, którzy ścigają w swoim kraju osobę złapaną podczas popełnienia lub uczestniczącą w popełnieniu jednego z przestępstw określonych w ustępie 4, są uprawnieni do kontynuowania pościgu na terytorium innej umawiającej się Strony bez konieczności uzyskania uprzedniej zgody tej ostatniej, jeśli z uwagi na szczególną pilność sytuacji nie jest możliwe poinformowanie właściwych władz innej umawiającej się Strony przy pomocy jakichkolwiek ze sposobów określonych w artykule 44 przed wjazdem na to terytorium lub jeśli powyższe organy nie są w stanie dotrzeć na miejsce przestępstwa w celu przejęcia pościgu. Identyczne zasady stosuje się do sytuacji, w których ścigana osoba uciekła z aresztu tymczasowego lub podczas odbywania kary pozbawienia wolności”¹⁶.

Najpóźniej w momencie przekroczenia granicy funkcjonariusze ścigający mają obowiązek skontaktowania się z właściwymi władzami umawiającej się Strony, na terytorium której pościg ma mieć miejsce. Pościg ustaje, gdy umawiająca się Strona, na której terytorium pościg ma miejsce, tego zażąda¹⁷.

Jeżeli chodzi o katalog przestępstw, w stosunku do których może być prowadzony pościg transgraniczny, to każde z państw członkowskich może wybrać jedną z dwóch definicji pozwalających na kontynuowanie pościgu: albo wyczerpującą listę przestępstw podaną w art. 41 ust. 4 lit. a¹⁸, albo prze-

14) 10505/4/09 REV 4

15) Tamże, s. 21.

16) Tekst dokumentu ogłoszono w Dz. U.L 239 z 22.09.2000, s. 19.

17) Tamże.

18) Chodzi tu o katalog następujących przestępstw karnych: zabójstwo, nieumyślne spowodowanie śmierci, gwałt, podpalenie, fałszowanie pieniędzy, kradzież z włamaniem i rozbój kwalifikowany oraz pasterstwo, wymuszenie, porwanie i przetrzymywanie zakładników, handel ludźmi, nielegalny handel

stępstwa stanowiące podstawę do ekstradycji¹⁹.

Największe problemy praktyczne z punktu widzenia możliwości naruszenia praw podstawowych stwarzają unormowania KWS, które bezpośrednio odnoszą się do uprawnień policji w sferze podjęcia czynności procesowych.

Zgodnie z Konwencją funkcjonariusze prowadzący pościg muszą przestrzegać prawa państwa, na którego terenie pościg jest prowadzony i muszą wypełniać instrukcje organów właściwych na danym terenie. Z praktycznego punktu widzenia powyższy wymóg może prowadzić do naruszeń prawa krajowego danego państwa – nie zawsze z winy funkcjonariuszy, a z powodu niezajomości przez nich specyfiki konkretnych unormowań wewnętrznych. Z tego też względu ogromnego znaczenia nabierają normy zawarte w standardach międzynarodowych, mające służyć ujednoczeniu przepisów rozwiązań krajowych. Implementowane do ustawodawstwa krajowego stanowią gwarancję, iż działania transgraniczne nie będą naruszały suwerenności danego państwa i jego rozwiązań wewnętrznych.

Prowadzący pościg funkcjonariusze są łatwo rozpoznawalni poprzez noszenie munduru lub opaski na ramieniu bądź przez oznakowania umieszczone na ich środkach transportu; użycie stroju cywilnego w połączeniu z wykorzystaniem nieoznakowanych środków transportu pozbawionych powyższych oznaczeń jest zabronione; prowadzący pościg funkcjonariusze muszą być w stanie w każdej chwili potwierdzić, że działają w charakterze urzędowym.

W większości współczesnych państw demokratycznych to funkcjonariusze policji dzierżą monopol na zgodne z prawem zatrzymanie lub aresztowanie. Zgodne z prawem zatrzymanie lub aresztowanie w celu postawienia przed właściwym organem stanowi wyjątek od zasady wolności i bezpieczeństwa osobistego wyrażonej w art. 5 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Na mocy art. 41 ust. 2 KWS państwa członkowskie składają odpowiednią deklarację, w której zobowiązują się do prowadzenia pościgu według jednej z dwóch procedur: funkcjonariusze prowadzący pościg nie mają prawa zatrzymać ściganej osoby albo w przypadku nieprzesłania wniosku o zaprzestanie pościgu oraz jeśli właściwe władze lokalne nie są w stanie interweniować odpowiednio szybko, funkcjonariusze ścigający mogą zatrzymać ściganą

środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, naruszenie postanowień prawnych dotyczących broni i materiałów wybuchowych, umyślne spowodowanie szkody z użyciem materiałów wybuchowych, nielegalny przewóz toksycznych i niebezpiecznych odpadów, niezatrzymanie się oraz niepodanie szczegółowych danych po wypadku, którego skutkiem jest śmierć lub poważne uszkodzenie ciała.

19) Według art. 2 ust. 1 Europejskiej Konwencji o ekstradycji z dnia 13 grudnia 1957 r. przestępstwa stanowiące podstawę do ekstradycji to „przestępstwa zagrożone według prawa Strony wzywającej i wezwanej karą pozbawienia wolności o maksymalnym wymiarze co najmniej jednego roku lub karą surowszą albo czyny, wobec sprawców, których można orzec środek zabezpieczający w takim samym wymiarze”. W art. 2 ust. 2 ramowej decyzji Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi wymieniono przestępstwa, które dają podstawę do wydania na mocy europejskiego nakazu aresztowania.

osobę do czasu, kiedy funkcjonariusze ścigający umawiającej się Strony, na której terytorium pościg ma miejsce, którzy powinni zostać niezwłocznie o nim poinformowani, są w stanie ustalić tożsamość osoby oraz aresztować ją.

W przypadku zastosowania drugiej z powyższych procedur i upoważnienia funkcjonariuszy prowadzących pościg do dokonania bądź zatrzymania, należy pamiętać o prawach, jakie przysługują osobie pozbawionej w ten sposób wolności na mocy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Każdy zatrzymany lub aresztowany w sytuacji opisanej w art. 5 ust 1 lit. c musi być niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być osądzony w rozsądnym terminie lub zwolniony na czas postępowania (art. 5 ust. 3). Oprócz tego wszystkie osoby pozbawione wolności mają prawo do niezwłocznej informacji o przyczynach zatrzymania i stawianych im zarzutach (art. 5 ust. 2). Mają też prawo odwołać się do sądu, który ma obowiązek bezzwłocznie skontrolować legalność decyzji o zatrzymaniu lub aresztowaniu i polecić zwolnienie, gdy okaże się ono bezpodstawne (art. 5 ust. 4). Jeśli pozbawienie wolności nastąpiło z pogwałceniem prawa krajowego lub Konwencji, pokrzywdzonemu przysługuje odszkodowanie (art. 5 ust. 5)²⁰.

Europejski Trybunał Praw Człowieka stoi na stanowisku, iż pozbawienie wolności „musi być zgodne z prawem”. Słowa „zgodne z procedurą przewidzianą przez prawo” odnoszą się w istocie do prawa krajowego. Wynika z nich potrzeba zgodności z właściwą procedurą istniejącą na podstawie jego przepisów, a także z celem restrykcji dopuszczalnych na podstawie art. 5 ust. 1, w szczególności ochrony jednostki przed arbitralnością. Wymaga się tego zarówno przy podejmowaniu decyzji, jak i stosowaniu środków wiążących się z pozbawieniem wolności.²¹

Ponadto, Trybunał w sposób konsekwentny podkreśla to, co stanowi zasadę, a co wyjątek, z oczywistym wyeksponowaniem zasady. Wielokrotnie bowiem Trybunał dokonuje swoistego przypomnienia, iż lista wyjątków od poszanowania prawa do wolności osobistej zagwarantowanego w art. 5 ust. 1 jest wyczerpująca. Tylko wąska interpretacja wyjątków jest zgodna z celem tego przepisu, a konkretnie potrzebą zapewnienia, aby nikt nie był arbitralnie pozbawiony wolności²².

Z powyższego wynika, iż to głównie prawo krajowe determinuje zgodną z prawem procedurę zatrzymania bądź aresztowania. A zatem, naruszenie przepisów krajowych przez funkcjonariuszy prowadzących pościg (nawet

20) Tekst art. 5 EKPC znajduje się [w:] M. A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka. Orzecznictwo*, Zakamycze 2002, s. 209 i nast.

21) Zob. m. in. Orzeczenie z 1 lipca 1997 r. w sprawie Giulia Manzoni p-ko Włochom, skarga nr 19218/91, RJD 1997-IV.

22) Por. m. in. orzeczenie z dnia 24 października 1997 r. w sprawie Johnson p-ko Wielkiej Brytanii, skarga nr 22520/93, RJD 1997-III; orzeczenie z dnia 30 lipca 1998 r. w sprawie Aerts p-ko Belgii, RJD 1998-V.

w sytuacji, gdy brak jest naruszeń standardów zawartych w EKPC) może prowadzić do przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy. Należy bowiem pamiętać, iż prawo krajowe może zwiększać pułap ochronny przewidziany w podstawowym instrumencie ochrony praw człowieka Rady Europy.

Kolejną kwestią wymagającą rozważenia jest możliwość stosowania przez funkcjonariuszy prowadzących pościg środków przymusu bezpośredniego. Z katalogu środków przymusu bezpośredniego KWS wymienia broń palną oraz kajdanki.

Zgodnie z unormowaniami art. 41 ust. 4 lit. e KWS prowadzący pościg funkcjonariusze mogą nosić służbową broń; jej wykorzystywanie jest zabronione, z wyjątkiem przypadków obrony koniecznej.

Przewidziane w KWS warunki użycia broni należy skorelować z rozwiązaniami art. 2 ust. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

- a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem;
- c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania²³.

Godzi się podkreślić, iż przepisy krajowe państw członkowskich Systemu Schengen dotyczące warunków użycia broni przez funkcjonariuszy policji są, być może paradoksalnie, pochodną właśnie art. 2 EKPC. Aby dokonać właściwej interpretacji rozwiązań *aquis* Schengen należy zważyć, że przepisy zawarte w KWS stanowią zawężenie standardu ochronnego unormowanego w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i dopuszczają użycie broni tylko w przypadku zaistnienia sytuacji określonej w art. 2 ust. 2 lit. a EKPC.

Nie zmienia to faktu, iż w każdym przypadku użycia broni w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą przez funkcjonariuszy prowadzących pościg musi być spełniony test konieczności, bezwzględności oraz proporcjonalności użytych środków. Takie stanowisko wynika wprost z linii orzeczniczej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Trybunał wielokrotnie podkreślał, że art. 2 EKPC jest jednym z jej najbardziej fundamentalnych postanowień i w czasie pokoju nie pozwala na derogację na podstawie art. 15. Wymaga więc ścisłej interpretacji. Odnosi się to w szczególności do wyjątków wymienionych w ust. 2 tego artykułu, które dotyczą nie tylko umyślnego pozbawienia życia, ale również sytuacji, w których dopuszczalne jest użycie siły, na skutek której, w sposób niezamierzony, dochodzi do pozbawienia życia. Użycie siły musi być jednak absolutnie konieczne dla osiągnięcia celów wskazanych w art. 2 ust. 2 Konwencji. Zwrot „absolutnie konieczne” wskazuje, iż test konieczności musi być bardziej su-

23) Tekst przepisu znajduje się [w:] M. A. Nowicki, op. cit., s. 19.

rowy niż normalnie przy ocenie działań państwa. Siła musi być ściśle proporcjonalna. Jest to szczególnie ważne w wypadku świadomego posłużenia się śmiertcionośną siłą, biorąc pod uwagę nie tylko działania funkcjonariuszy, którzy używają bezpośrednio broni, ale wszystkie okoliczności, łącznie z takimi kwestiami, jak planowanie i kontrola²⁴.

Wykładnia Konwencji Wykonawczej z Schengen w świetle standardów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, przynajmniej z teoretycznego punktu widzenia, nie nastęrcza większych trudności. W przypadku możliwości użycia broni, jak już zostało podkreślone powyżej, KWS zwiększa standard ochronny, dopuszczając możliwość użycia broni palnej, tylko w przypadku obrony koniecznej. Takie rozwiązanie wynika przede wszystkim ze specyfiki operacji, jaką jest pościg transgraniczny, jak również z jego celu. Ponadto, prawo do życia jest prawem fundamentalnym, a jego naruszenie przez policjantów państwa obcego może nie tylko skutkować pogwałceniem podstawowych praw i wolności, ale również godzić w suwerenne uprawnienia danego państwa.

Wątpliwości interpretacyjne mogą się pojawić, zupełnie zresztą słusznie, przy próbie zdefiniowania pojęcia „użycie broni”. Pojęcie to bowiem nie jest zdefiniowane ani w EKPC, ani w żadnym instrumencie prawnym Systemu Schengen. Co więcej, definicją autentyczną „użycia broni” nie dysponuje większość systemów krajowych państw Unii Europejskiej. Nader często, jak ma to miejsce w systemie polskim, to sądy powszechne w toku rozpatrywania konkretnych spraw dokonują ustaleń co do kwalifikacji danej sytuacji pod kątem użycia broni.

Skoro zatem kwestia definicji „użycia broni” należy do właściwości krajowych porządków prawnych i nie ma w tej sferze ujednolicenia, może się okazać, iż funkcjonariusz prowadzący pościg nie będzie świadom naruszenia przepisów prawa krajowego państwa, na którego terenie podejmowane jest działanie.

W sytuacji, gdy z deklaracji danego państwa wynika uprawnienie do dokonania zatrzymania, po zatrzymaniu osoby ściganej, do celów ich doprowadzenia przed właściwe władze lokalne, osoba ta może być poddana jedynie przeszukaniu; w czasie przekazania osoby można użyć kajdanek; przedmioty posiadane przez tę osobę mogą zostać zajęte.

W przypadku podjęcia powyższych czynności należy bezwzględnie przestrzegać gwarancji wynikających z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wprowadzającego absolutny zakaz tortur, nieludzkiego, poniżającego traktowania lub karan²⁵.

Art. 3 EKPC, co Trybunał wielokrotnie podkreślał, obejmuje jedną z fundamentalnych wartości demokratycznego społeczeństwa. Nawet

24) Zob. orzeczenie *McCann i inni p – ko Wielkiej Brytanii* z dnia 27 września 1995 r., A. 324, § 147-150.

25) Tekst dokumentu znajduje się [w:] (oprac.) T. Jasudowicz, B. Gronowska, C. Mik, *Prawa człowieka. Wybór dokumentów międzynarodowych*, Toruń 1999, s. 77 i nast.

w najtrudniejszych okolicznościach, jak zwalczanie zorganizowanego terroryzmu i przestępczości, Konwencja bezwzględnie zakazuje tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania. W odróżnieniu od większości materialnych przepisów Konwencji i Protokołów nr 1 i 4, art. 3 EKPC nie przewiduje wyjątków, niemożliwe jest również uchylenie wynikających z niego zobowiązań na podstawie art. 15, nawet w razie publicznego niebezpieczeństwa zagrażającego życiu narodu²⁶.

Podczas prowadzenia pościgu transgranicznego wejście do mieszkań prywatnych oraz miejsc niedostępnych dla ogółu społeczeństwa jest zakazany²⁷. Należy się jednak zastanowić, co będziemy rozumieć pod pojęciem „mieszkanie prywatne” oraz „miejsce niedostępne dla ogółu społeczeństwa”.

Art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka stanowi, iż każdy ma prawo do poszanowania swojego mieszkania i swojej korespondencji. Konstrukcja art. 8 wskazuje, iż prawo to nie jest bezwzględnie chronione i nie można z niego korzystać niezależnie od okoliczności. Ustęp 2 zawiera klauzulę ograniczającą²⁸.

Trybunał stanął na stanowisku, iż interpretacja pojęć „życie prywatne” i „dom” przy uwzględnieniu określonych rodzajów działalności zarobkowej oraz służących jej obiektów, jest zgodna z przedmiotem i celem art. 8 Konwencji²⁹.

Pojęcia „domu” nie stosuje się do miejsc szeroko dostępnych dla publiczności i niezwiązanych z aktami będącymi istotną częścią życia prywatnego³⁰.

Ponadto nielegalne zajmowanie lokalu nie stoi na przeszkodzie, aby uznać go za „dom” w rozumieniu tego przepisu. Dom mieszkalny legalnie nabyty i zajmowany przez wiele lat nie przestaje być „domem” w rozumieniu tego artykułu tylko dlatego, że ze względu na nieprzewidziane okoliczności jego właściciel przestał być uprawniony do zamieszkania na danym terenie³¹.

Przy omawianiu zagadnienia pościgu transgranicznego należy pamiętać o podstawowej zasadzie, jaka musi być przestrzegana w każdej sytuacji, gdy dochodzi do podjęcia przez funkcjonariuszy działania na terytorium państwa obcego. Każde takie działanie musi wynikać z konkretnej podstawy prawnej (w tym wypadku umowy międzynarodowej), która stanowi uprawnienie do określonego zachowania się. Jeżeli umowa międzynarodowa milczy na temat konkretnych uprawnień funkcjonariusza, to przyjąć należy, iż takiego uprawnienia funkcjonariusz nie posiada.

26) Zob. m.in. Aksoy p-ko Turcji, orzeczenie z dnia 18 grudnia 1996 r., skarga nr 21987/93; Chahaj p-ko Wielkiej Brytanii, orzeczenie z dnia 15 listopada 1996 r., skarga nr 22414/93, Ribitsch p-ko Austrii, orzeczenie z dnia 4 grudnia 1995 r., A.336, skarga nr 1889691.

27) Art. 41 ust. 4 lit. c KWS

28) Por. M. A. Nowicki, op. cit., s. 584.

29) Orzeczenie Niemietz p-ko Niemcy z dnia 16 grudnia 1992 r., A. 251-B, § 30.

30) Raport Pentidis i inni p-ko Grecji z dnia 7 lutego 1996 r., skarga nr 23238/94, § 68.

31) Decyzja Wiggins p-ko Wielkiej Brytanii z dnia 8 lutego 1978 r., skarga nr 7456/76; Decyzja McGonnell p-ko Wielkiej Brytanii z dnia 22 stycznia 1998 r., skarga nr 28488.

Ponadto, godzi się podkreślić, iż pościg transgraniczny nie jest formą działania stosowaną często, bowiem z istoty swej może wiązać się z naruszeniem kompetencji suwerennych danego państwa, a także podstawowych praw i wolności człowieka.

Obowiązujące standardy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wraz z nieprzecenionym dorobkiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka pozwalają zapobiec sytuacji, w której funkcjonariusze prowadzący pościg naruszyliby podstawowe prawa uznane przez wszystkie państwa Rady Europy za minimalny standard ochronny.

Bibliografia:

1. Banach J., *Trzeci filar Unii Europejskiej – współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych* [w:] L. Bogunia, *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. 6, Wrocław 2000.
2. Gronowska B., Jasudowicz T., Mik C., *Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe*, Toruń 1996.
3. Jasudowicz T., *Granice korzystania z praw człowieka – rozwiązania Konstytucji RP na tle standardów europejskich* [w:] (red.). C. Mik, *Konstytucja RP z 1997 r. a członkostwo Polski w Unii Europejskiej*, Toruń 1999.
4. Jasudowicz T., Gronowska B., Mik C., *Prawa człowieka. Wybór dokumentów międzynarodowych*, Toruń 1999.
5. Nowicki M.A., *Europejski Trybunał Praw Człowieka. Orzecznictwo*, Zakamycze 2002.
6. Witkowska M., *Zasady funkcjonowania Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.
7. Dz. Urz. WE z 1999 r., L 119; Dz. Urz. WE z 1999 r., L 176.
8. Dz. U.L 239 z 22.09.2000.
9. 10505/4/09 REV 4.
10. Decyzja Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi wymieniono przestępstwa, które dają podstawę do wydania na mocy europejskiego nakazu aresztowania.
11. Aksoy p-ko Turcji, orzeczenie z dnia 18 grudnia 1996 r., skarga nr 21987/93; Chahaj p-ko Wielkiej Brytanii, orzeczenie z dnia 15 listopada 1996 r., skarga nr 22414/93, Ribitsch p-ko Austrii, orzeczenie z dnia 4 grudnia 1995 r., A.336, skarga nr 1889691.
12. Cees de Rover [w:] C. Rover, *Służyć i chronić. Prawa człowieka i prawo humanitarne dla policji i sił bezpieczeństwa państwa*, Legionowo 2002.
13. <http://www.curia.europa.eu/pl/content/juris/index.htm>.
14. Ciula p-ko Włochom 22 lutego 1989 roku, Seria A, nr 148, s. 18, §41; Adam Włoch p-ko Polsce z dnia 19 października 2000 roku, Wybór orzecznictwa organów EKPC, nr 4-5, Warszawa 2001.
15. Decyzja Wiggins p-ko Wielkiej Brytanii z dnia 8 lutego 1978 r., skarga nr 7456/76; Decyzja McGonnell p-ko Wielkiej Brytanii z dnia 22 stycznia 1998 r., skarga nr 28488.
16. Demir i Baykara p-ko Turcji, nr 34503/97, 12 listopada 2008, System Informacji Prawnej Lex nr 465219.

17. McCann i inni p – ko Wielkiej Brytanii z dnia 27 września 1995 r., A. 324, § 147 150.
18. Niemietz p-ko Niemcy z dnia 16 grudnia 1992 r., A. 251-B, § 30.
19. Raport Pentidis i inni p-ko Grecji z dnia 7 lutego 1996 r., skarga nr 23238/94, § 68.
20. Orzeczenie z 1 lipca 1997 r. w sprawie Giulia Manzoni p-ko Włochom, skarga nr 19218/91, RJD 1997-IV.
21. Orzeczenie z dnia 24 października 1997 r. w sprawie Johnson p-ko Wielkiej Brytanii, skarga nr 22520/93, RJD 1997-III; orzeczenie z dnia 30 lipca 1998 r. w sprawie Aerts p-ko Belgii, RJD 1998-V.